

МІНІСТЕРСТВО МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
Факультет педагогічної та соціальної освіти
Кафедра педагогіки, психології та інклюзивної освіти

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор із науково-педагогічної
роботи _____ О.А.Кузнецова
«__» _____ 202_ р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
РЕАБІЛІТАЦІЙНА ПЕДАГОГІКА

Ступінь бакалавра
для всіх спеціальностей

2022-2023 навчальний рік

Розробник: Султанова Наталя Вікторівна, професор кафедри педагогіки, психології та інклюзивної освіти, доктор педагогічних наук _____ (Султанова Н. В.)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри педагогіки, психології та інклюзивної освіти

Протокол № ____ від « ____ » _____ 2022 р.

Завідувач кафедри _____ (Яблонський А.І.)

Анотація

Навчальний курс має на меті сформувати у студентів, майбутніх педагогічних фахівців, систематизованих наукових уявлень про сутність, значення й основні завдання реабілітаційної педагогіки та сприяти набуттю ними практичних навичок здійснення професійної психолого-педагогічної діяльності за своїм фахом з учнями, які потребують застосування реабілітаційного підходу в системі освіти (учні з девіантною поведінкою, соціально й педагогічно занедбані та дезадаптовані діти, а також діти з різними нозологіями).

Завдання дисципліни: сформувати професійний світогляд і наукові уявлення про сутність корекційно-реабілітаційної роботи в системі освіти на основі аналізу провідних концептуально-методологічних підходів та забезпечити досконале володіння студентами технологіями, методами й прийомами роботи з дітьми, які потребують корекційно-реабілітаційного впливу під час їхнього навчання.

Дисципліна передбачає 4 кредити, вивчається у 3 семестрі, форма контролю – залік. Мова викладання – українська.

Умовами зарахування є: інноваційний індивідуально-творчий проект надання освітніх послуг, самостійна робота реферат, есе, презентація.

Ключові слова: дитина з особливими освітніми потребами, педагогічна реабілітація, методики реабілітаційного впливу.

Annotation

The training course aims to form in students, future pedagogical specialists, systematized scientific ideas about the nature, importance and main tasks of rehabilitation pedagogy and promote their acquisition of practical skills of professional psychological and pedagogical activities in their specialty with students who need rehabilitation approach in the system education (students with deviant behavior, socially and pedagogically neglected and maladapted children, as well as children with various nosologies).

Objectives of the discipline: to form a professional worldview and scientific ideas about the essence of correctional and rehabilitation work in education based on the analysis of leading conceptual and methodological approaches and to ensure students' mastery of technologies, methods and techniques of working with children in need of correctional and rehabilitation impact. .

The discipline provides 4 credits, is studied in the 3rd semester, the form of control - credit. The language of instruction is Ukrainian.

The conditions of enrollment are: innovative individual-creative project of providing educational services, independent work abstract, essay, presentation.

Key words: child with special educational needs, pedagogical rehabilitation, methods of rehabilitation impact.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 01 Освіта, педагогіка 52 Соціальні та поведінкові науки	Вибіркова	
	Спеціальність 012 Дошкільна освіта 013 Початкова освіта 016 Спеціальна освіта 014.01 Середня освіта (Українська мова і література) 014.02 Середня освіта (Мова і література англійська, німецька) 014.03 Середня освіта (Історія) 014.04 Середня освіта (Математика та фізика) 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво) 053 Психологія		
Індивідуальне науково-дослідне завдання (розробка інноваційного проекту надання освітніх послуг)		Рік підготовки: 2-й (СК)	
Загальна кількість годин – 120		Семестр	
		3-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 год.; самостійної роботи студента – 4,6 год.	Ступінь бакалавра	16 год.	
		Практичні, семінарські 24 год.	
		Самостійна робота 80 год.	
		Вид контролю: залік	

Мова навчання – українська.

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 120 год.: 40 год. – аудиторні заняття, 80 год. – самостійна робота (25% ~ 75%).

2. Мета, завдання навчальної дисципліни та програмні результати навчання

Мета курсу: формування систематизованих наукових уявлень про сутність, значення й основні завдання реабілітаційної педагогіки та набуття практичних навичок здійснення професійної психолого-педагогічної діяльності за своїм фахом з учнями, які потребують застосування реабілітаційного підходу в системі освіти (учні з девіантною поведінкою, соціально й педагогічно занедбані діти та діти з різними нозологіями).

Завдання курсу:

– сформувати професійний світогляд і наукові уявлення про сутність корекційно-реабілітаційної роботи в системі освіти на основі аналізу провідних концептуально-методологічних підходів до визначення поняття «реабілітаційна педагогіка»;

– сформувати уявлення про загальні тенденції розвитку реабілітаційної педагогіки у світі та в Україні;

– сформувати практичні навички і уміння визначати зміст, методи і оптимальні структурно-організаційні форми здійснення професійної діяльності майбутніх психологів, дефектологів та вчителів (різного профілю) у навчальних закладах, у т. ч. з інклюзивною формою навчання;

– забезпечити досконале володіння технологіями, методами й прийомами роботи з дітьми, які потребують корекційно-реабілітаційного впливу під час навчання (учні з девіантною поведінкою, соціально й педагогічно занедбані діти та діти з різними нозологіями);

– виробити усвідомлення необхідності зростання педагогічної майстерності, враховуючи все більший попит батьків на корекційно-реабілітаційні послуги в освіті.

Передумови для вивчення дисципліни: успішне засвоєння навчальних дисциплін «Педагогіка (загальна)», «Психологія».

Програмні результати навчання:

ПРН-1. Оперувати основними концепціями, теоріями, проблемами філософії й методології науки, змістом сучасних філософських дискусій із проблем розвитку суспільства та освіти; здійснювати рефлексію щодо актуальних проблем суспільного та індивідуального буття.

ПРН-2. Мати навички збереження та зміцнення психофізичного та соціального здоров'я.

ПРН-8. Мати передові концептуальні та методологічні знання з педагогічної освіти, і на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні

останніх світових досягнень з відповідного напрямку, отримання нових знань та/або здійснення інновацій.

Згідно з вимогами ОПП студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні:

ЗК 1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 3. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 4. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК 5. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 6. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК 7. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

ЗК 8. Здатність розробляти та управляти проектами.

ЗК 9. Здатність виявляти ініціативу та підприємливість.

ЗК 10. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

II. Фахові:

ФК 1. Здатність аналізувати і структурувати організаційну, управлінську проблему та знаходити конструктивне рішення.

ФК 2. Здійснювати планування, управління та контроль за виконанням поставлених завдань та прийнятих рішень.

ФК 8. Визначати і використовувати адекватний професійний інструментарій для розробки та оперативного управління проектами.

ФК 9. Здатність обирати відповідні процедури і методики та застосувати їх.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Реабілітаційна педагогіка: етимологія поняття і генезис науково-педагогічного напрямку

Тема 2. Теоретичні засади педагогічної реабілітації дітей в освітньому процесі

Тема 3. Реабілітація дітей в системі освіти: підходи, моделі, засоби, вимоги

Тема 4. Практичні аспекти реабілітаційної роботи в закладах дошкільної та середньої освіти (для педагогічних фахівців різних спеціальностей)

Тема 5. Корекційно-реабілітаційна робота як невід'ємна складова процесу навчання дитини з особливими потребами в освіті

Тема 6. Основні інвалідизуючі стани. Діти групи ризику. Дезадаптовані та педагогічно занедбані діти

Тема 7. Діагностичні інструменти в системі педагогічної реабілітації

Тема 8. Корекційно-реабілітаційні методики в системі надання освітніх послуг

3. Програма навчальної дисципліни

Кредит 1. Методологічні та теоретичні засади реабілітаційної педагогіки

Тема 1. Реабілітаційна педагогіка: етимологія поняття і генезис науково-педагогічного напрямку

Тема 2. Теоретичні засади педагогічної реабілітації дітей в освітньому процесі

Кредит 2. Практико-орієнтовані складові корекційно-реабілітаційного процесу

Тема 3. Реабілітація дітей в системі освіти: підходи, моделі, засоби, вимоги

Тема 4. Практичні аспекти реабілітаційної роботи в закладах дошкільної та середньої освіти (для педагогічних фахівців різних спеціальностей)

Кредит 3. Дитина з відхиленнями у розвитку та поведінці – об'єкт і суб'єкт реабілітаційно-педагогічної діяльності

Тема 5. Корекційно-реабілітаційна робота як невід'ємна складова процесу навчання дитини з особливими потребами в освіті

Тема 6. Основні інвалідизуючі стани. Діти групи ризику. Дезадаптовані та педагогічно занедбані діти

Кредит 4. Загальні принципи та методики забезпечення корекційно-реабілітаційного впливу

Тема 7. Діагностичні інструменти в системі педагогічної реабілітації

Тема 8. Корекційно-реабілітаційні методики в системі надання освітніх послуг

3. Структура навчальної дисципліни Денна форма навчання

Назви кредитів і тем	Кількість годин					
	Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7
Кредит 1. Методологічні та теоретичні засади реабілітаційної педагогіки						
Тема 1. Реабілітаційна педагогіка: етимологія поняття і генезис науково-педагогічного напрямку	14	2	2			10
Тема 2. Теоретичні засади педагогічної реабілітації дітей в освітньому процесі	16	2	4			10
Усього:	30	4	6			20
Кредит 2. Практико-орієнтовані складові корекційно-реабілітаційного процесу						
Тема 3. Реабілітація дітей в системі освіти: підходи, моделі, засоби, вимоги	14	2	2			10

Тема 4. Практичні аспекти реабілітаційної роботи в закладах дошкільної та середньої освіти (для педагогічних фахівців різних спеціальностей)	16	2	4			10
Усього:	30	4	6			20
Кредит 3. Дитина з відхиленнями у розвитку та поведінці – об'єкт і суб'єкт реабілітаційно-педагогічної діяльності						
Тема 5. Корекційно-реабілітаційна робота як невід'ємна складова процесу навчання дитини з особливими потребами в освіті	14	2	2			10
Тема 6. Основні інвалідизуючі стани. Діти групи ризику. Деадаптовані та педагогічно занедбані діти	16	2	4			10
Усього:	30	4	6			20
Кредит 4. Загальні принципи та методики забезпечення корекційно-реабілітаційного впливу						
Тема 7. Діагностичні інструменти в системі педагогічної реабілітації	14	2	2			10
Тема 8. Корекційно-реабілітаційні методики в системі надання освітніх послуг	16	2	4			10
Усього:	30	4	6			20
Усього годин	120	16	24			80

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Кредит 1. Методологічні та теоретичні засади реабілітаційної педагогіки		
1	Тема 1. Реабілітаційна педагогіка: етимологія поняття і генезис науково-педагогічного напрямку	2
2	Тема 2. Теоретичні засади педагогічної реабілітації дітей в освітньому процесі	4
Кредит 2. Практико-орієнтовані складові корекційно-реабілітаційного		

процесу		
3	Тема 3. Реабілітація дітей в системі освіти: підходи, моделі, засоби, вимоги	2
4	Тема 4. Практичні аспекти реабілітаційної роботи в закладах дошкільної та середньої освіти (для педагогічних фахівців різних спеціальностей)	4
Кредит 3. Дитина з відхиленнями у розвитку та поведінці – об'єкт і суб'єкт реабілітаційно-педагогічної діяльності		
6	Тема 5. Корекційно-реабілітаційна робота як невід'ємна складова процесу навчання дитини з особливими потребами в освіті	2
7	Тема 6. Основні інвалідизуючі стани. Діти групи ризику. Деадаптовані та педагогічно занедбані діти	4
Кредит 4. Загальні принципи та методики забезпечення корекційно-реабілітаційного впливу		
9	Тема 7. Діагностичні інструменти в системі педагогічної реабілітації	2
10	Тема 8. Корекційно-реабілітаційні методики в системі надання освітніх послуг	4
Разом:		24

5. Теми самостійних занять

№ з/п	Назва теми (зміст роботи)	Кількість годин
Кредит 1. Методологічні та теоретичні засади реабілітаційної педагогіки		
1	Тема 1. Реабілітаційна педагогіка: етимологія поняття і генезис науково-педагогічного напрямку Представити основні терміни у структурно-логічній схемі. Охарактеризувати взаємозв'язок реабілітаційної педагогіки із педагогічною спеціальністю за своїм фахом, а також із філософськими та психолого-педагогічними науками, медициною (педіатрія, психіатрія, невропатологія, психопатологія, психотерапія, та ін.). Написати есе на тему: «Що таке «Реабілітаційна педагогіка» та «педагогічна реабілітація» та їх значення в сучасному освітньому процесі?»	10
2	Тема 2. Теоретичні засади педагогічної реабілітації дітей в освітньому процесі Підготувати реферат на одну із тем: Реабілітаційно-педагогічна діяльність як психофізіологічне та соціально-педагогічне явище, що охоплює процес освіти.	10

	<p>Провідні тенденції сучасного розвитку педагогічної науки</p> <p>Основоположники реабілітаційної педагогіки: Ж. Ітар, Й. Г. Песталоцці, Ф. Фребель, М. Монтессорі.</p> <p>Діяльність учених у напрямку реабілітування дітей групи ризику.</p> <p>Групи складних і різнопланових чинників, у результаті яких виникає необхідність застосування заходів із реабілітаційної педагогіки.</p>	
Кредит 2. Практико-орієнтовані складові корекційно-реабілітаційного процесу		
3	<p>Тема 3. Реабілітація дітей в системі освіти: підходи, моделі, засоби, вимоги</p> <p>Підготувати мультимедійну презентацію на тему:</p> <p>Реабілітаційна педагогіка в системі державного соціального забезпечення.</p> <p>Принципи реабілітації дітей-інвалідів.</p> <p>Реабілітаційне середовище (простір).</p> <p>Ознаки, специфіка організації середовища, умови функціонування.</p> <p>Системний підхід відновлення здоров'я та сприяння навчанню та вихованню у реабілітаційному середовищі на основі трьох функціональних компонентів.</p> <p>Індивідуальна програма. Алгоритм побудови.</p> <p>Етапи здійснення педагогічної реабілітації.</p>	10
4	<p>Тема 4. Практичні аспекти реабілітаційної роботи в закладах дошкільної та середньої освіти (для педагогічних фахівців різних спеціальностей)</p> <p>Відповісти письмово в зошиті на питання:</p> <p>Особистісні професійні якості педагогічного фахівця, що сприятимуть ефективності реабілітаційної діяльності або заважають досягненню бажаних результатів.</p> <p>Роль ціннісних установок вчителя (психолога) у здійсненні реабілітаційної діяльності.</p> <p>Принципи побудови взаємин з учнями у процесі педагогічної реабілітації з урахуванням певних видів нозологій.</p> <p>Взаємини із колегами: командний підхід.</p> <p>Методи та прийоми комунікативної діяльності з урахуванням норм педагогічної етики</p>	10
Кредит 3. Дитина з відхиленнями у розвитку та поведінці – об'єкт і суб'єкт реабілітаційно-педагогічної діяльності		
6	Тема 5. Корекційно-реабілітаційна робота як невід'ємна	10

	<p>складова процесу навчання дитини з особливими потребами в освіті</p> <p>Підготувати доповідь (статтю) на відповідну тему у науковій конференції студентів</p>	
7	<p>Тема 6. Основні інвалідизуючі стани. Діти групи ризику. Деадаптовані та педагогічно занедбані діти</p> <p>Відповісти письмово на питання:</p> <p>Поняття «норма»-«аномалія» розвитку дитини. Кризи у розвитку дітей шкільного віку. Психічне здоров'я й фактори ризику педагогічної занедбаності у дитячому віці. Вікові та індивідуальні особливості дітей з відхиленнями у розвитку та поведінці Проблеми емоційного розвитку та його аномалій у дитячому віці. Дитяча агресія. Причини, ознаки, педагогічні засоби подолання. Причини деформації особистісного розвитку дитини, труднощів у її навчанні та вихованні у загальноосвітньому або реабілітаційному закладі Дизонтогенез – особливий чи аномальний спосіб розвитку? Значення комплексної диференційної діагностики психофізичного розвитку. Закономірності розвитку дитини з психофізичними порушеннями. Класифікації та причини виникнення порушень інтелекту (РВ, ЗПР) і психопатичних форм поведінки. Класифікація порушень поведінки.</p>	10
<p>Кредит 4. Загальні принципи та методика забезпечення корекційно-реабілітаційного впливу</p>		
9	<p>Тема 7. Діагностичні інструменти в системі педагогічної реабілітації</p> <p>Законспектувати питання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Значення ранньої діагностики та корекційного впливу у процесі розвитку дитини з психофізичними порушеннями. 2. Діагностичні методики, що застосовуються в роботі з дітьми різного віку 3. Діагностичні методики, що застосовуються в роботі з дітьми дошкільного віку 4. Діагностичні методики, що застосовуються в роботі з дітьми середнього та старшого шкільного віку 	10
10	<p>Тема 8. Корекційно-реабілітаційні методики в системі надання освітніх послуг</p>	10

	<p>Підготувати реферат й презентацію на одну з тем:</p> <p>Зміст, особливості застосування та проведення загальних і спеціальних педагогічних та освітньо-розвиваючих методик.</p> <p>Діяльність мультидисциплінарної команди в процесі організації корекційної роботи з дітьми.</p> <p>Методики арт-терапевтичного впливу на дітей групи ризику, дезадаптованих дітей та дітей з особливими потребами.</p> <p>Методики, дія яких передбачає вплив на органи чуття дитини та її емоційну сферу.</p>	
	Разом:	80

7. ІНДИВІДУАЛЬНА НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНА РОБОТА (інноваційний проєкт)

Індивідуальна навчально-дослідна робота є видом позааудиторної індивідуальної діяльності студента, результати якої використовуються у процесі вивчення програмового матеріалу навчальної дисципліни. Завершується виконання ІЩЦЗ прилюдним захистом навчального проєкту.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІЩЦЗ) з курсу «Реабілітаційна педагогіка» – це вид науково-дослідної роботи бакалавра, яка містить результати дослідницького пошуку, відображає певний рівень його навчальної компетентності.

Мета ІНДЗ: самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань із навчального курсу, удосконалення навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

Зміст ІНДЗ: завершена теоретична або практична робота у межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих під час лекційних, семінарських, практичних занять і охоплює декілька тем або весь зміст навчального курсу.

Індивідуальне науково-дослідне завдання складається з двох напрямів :
I – підготовка та захист інноваційного проєкту в освіті (контрольної роботи) (для студентів ДФН);

II – підготовка доповіді з висвітленням проблем (для студентів ДФН) за пропонуваними викладачем темами

Загальні вимоги до виконання індивідуального завдання:

- 1) індивідуальне завдання (інноваційний проєкт) може бути виконано у вигляді презентації або з використанням іншої наочності;
- 2) доповідь за темою повинна бути чіткою, стислою, студент повинен розповідати, а не читати текст;
- 3) студент має бути підготовлений для відповіді на запитання стосовно термінів, значень, винаходів стосовно теми доповіді.

10. Засоби діагностики

Засобами діагностики та методами демонстрування результатів навчання є:

Самостійні роботи, виконання тестових завдань, контрольні роботи, відео-презентація, реферативна робота, есе, проєкт.

11. Методи навчання

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності.

За джерелом інформації: • Мультимедійні лекції із застосуванням компютерних інформаційних технологій (PowerPoint – Презентація), семінари, практикуми. • Наочні: відеоінформація. • Практичні: вправи.

За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів; виконання індивідуальних навчальних проєктів.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

Методи стимулювання інтересу до навчання: інтерактивні методи навчання, створення ситуацій пізнавальної новизни та зацікавленості.

12. Рекомендована література

Базова

1. Пантонюк Т., Невмержицька О., Пантонюк М. Основи корекційної педагогіки: Навчально-методичний посібник. – 2-ге видання, доповнене і перероблене. – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ, 2009. – 324 с.
2. Синьов В.М., Коберник Г.М. Основи дефектології: Навч. посібник – К.: Вища шк., 1994.- 143 с.
3. Максименко С. Емоційний розвиток дитини. – К.: Мікрос-СВС, 2003.
4. Питання догляду за особами з розумовою відсталістю в сучасній дефектології. Укладач: Руденко Л.М. Навчальний посібник. – К.: "ДІА", 2007. 128 с.
5. Психолого-педагогічний супровід дітей шкільного віку з помірною та тяжкою розумовою відсталістю / За ред. В.І. Бондаря, В.В. Засенка. – К.: ТОВ „Поліпром”, 2006. – 156 с.
6. Романчук О. Неповносправна дитина в сім'ї та в суспільстві. – Львів, 2008. – 334с.
7. Синьов В. М. Розумова відсталість як педагогічна проблема. Навчальний посібник. – К.: 2007

8. Соціально-педагогічна робота з дітьми та молоддю з функціональними обмеженнями. Навчально-методичний посібник для соціальних працівників і соціальних педагогів / За ред. Проф. А.Й. Капської. – К.: ДЦССМ, 2003. – 168 с.
9. Спеціальна педагогіка: Понятійно-термінологічний словник / За редакцією академіка В.І. Бондаря. - Луганськ: Альма-матер, 2003.– 436 с.
10. Супрун М.О. Корекційне навчання учнів допоміжних закладів освіти: витоки, становлення та розвиток (друга половина ХІХ – перша половина ХХ ст.: Монографія.– К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2005. – 328 с.
11. Таранченко О.М. Система спеціального навчання дітей зі зниженим слухом в Україні (історичний аспект): Монографія. – К.: „ЛІТО”, 2007. – 212 с.
12. Теорія і практика олігофренопедагогіки: Збірник наукових праць: Вип. 2 / За ред.: В.В. Золотоверх. – К.: Наук.світ, 2007 – 176 с.
13. Хохліна О.П. Цілі та показники ефективності освітнього процесу у допоміжній школі // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. – 2006. – Випуск 6. Серія 19.

Допоміжна

14. Акимова М. К. Гордеева Реабилитационная педагогика.- М., 2005.- С. 11-22
2. Дмитерко-Карабин Х.М., Королик Н.В. Психологічна допомога тривожній дитині: теорія, діагностика, корекція.- Навчально-методичний посібник.-Івано-Франківськ: Гостинець, 2007.-192 с.
15. Основы коррекционной педагогики: Учеб пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений /А.Д.Гонеев,Н.И.Лифинцева,Н.В.Ялпаева; Под ред. В.А.Сластенина.-М.: Издательский центр «Академия»,1999.-280 с.
16. Психологічне забезпечення психічного і фізичного здоров'я /Навчальний посібник М.С.Корольчук, В.М.Крайнюк, А.Ф.Косенко, Т.І.Кочергін.- К.:Фірма «ІНКОС», 2002.-272 с.
17. Социально-педагогическая поддержка детей группы риска: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Олиференко Л.Я. Шульга Т.И., Дементьева И.Ф.- М.: Издательский центр «Академия»,2002.-256 с. 6. . Закон України "Про реабілітацію інвалідів в Україні" / www.rada.gov.ua.
18. Гордеева Реабилитационная педагогика.- М., 2005.- С. 11-22
8. Дмитерко-Карабин Х.М., Королик Н.В. Психологічна допомога тривожній дитині: теорія, діагностика, корекція.- Навчально-методичний посібник.-Івано-Франківськ: Гостинець, 2007.-192 с.

Інтернет джерела:

1. <http://www.pdkintl.org/kappan/k0206sti.htm>
2. <http://www.disabilitystudies.ca>
3. <http://www.ussf.kiev.ua>
5. <http://canada-ukraine.org/Articles.htm>
6. http://canada-ukraine.org/ukr_Journal_V1.htm
7. http://www.learning.gov.ab.ca/k_12/specialneeds
8. Alberta_Standards_for_Special_Education_ENG